

Косенко Х. Ю.
Львівська комерційна академія
Науковий керівник – Чабанюк О. М.,
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку

ПДВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Податок на додану вартість є найбільш значним за обсягом надходжень в державний бюджет. Так, він становить 39,7 % від загальних доходів держбюджету за 2008 рік. Цей факт пояснює повільний розвиток податкової системи в Україні, адже важко замінити найбільше джерело доходів держави. Закон України «Про податок на додану вартість» був прийнятий 3 квітня 1997 року і з того часу зміни та доповнення до нього приймаються щорічно, проте основні проблеми залишаються невирішеними, а саме: негнучкість ставки, податкові ями, нерівномірний розподіл податкового навантаження, вибірковий принцип дії податкового кредиту, що призводить до відходу підприємств у тіньову економіку через неможливість/небажання сплачувати даний податок.

Темі податкового навантаження присвячено значну кількість наукових статей і публікацій. Будучи значним економічним важелем податок на додану вартість має досить суперечливий характер, що призвело до широкого спектру його дослідження такими економістами як: О. Грачева, Е. Соколова, М. Кучерявенська, А. Крисовський, П. Мельник та іншими.

Податок на додану вартість належить до універсальних акцизів, тобто сплачується на кожному етапі виробництва та просування товару. В Україні існує 2 ставки ПДВ: 20 та 0%. Якщо порівняти з іншими країнами, то у Великобританії - 17,5%, Росії – 18, а у Швейцарії – 7,6%. Висока ставка податку сприяє збільшенню доходів державного бюджету, так, у 2008 році до Зведеного бюджету України надійшло 92,1 млрд. грн., проте, з кожним роком все більше ускладнюється процес оподаткування і те, що є позитивним для держави, стає небезпечним для підприємств [1].

На даний час податкова політика України має ряд особливостей, а саме: відсутність цілеспрямованості, невідпрацьований механізм стягнення, широке розповсюдження податкових пільг, високий рівень податкового тягаря та нерівномірність його розподілу. Всі ці особливості сприяють створенню небезпечних перепон для діяльності підприємств, до яких належить і податкові ями, і невідшкодування податкового кредиту, і ризик неплатоспроможності. Саме великий відсоток ПДВ являється основною причиною негараздів для комерційних підприємств. З точки зору макроекономіки, надмірна податкова ставка стримує ділову активність, тобто не створює необхідних стимулів для збільшення ВВП, що відображає крива Лаффера. Оптимальне зниження ставки податку призведе до збільшення виробництва, що при інфляції попиту матиме позитивний ефект, і згодом значні надходження до бюджету відновляться. На мікро-рівні висока ставка ПДВ призводить відхід більшості підприємств в тіньову економіку, змушує їх шукати аналогічні пільгам шляхи уникнення оподаткування. Проте експеримент, проведений авторитетним виданням «The McKinsey Quarterly» показав, що більшість підприємств, що працюють на внутрішньому ринку і при цьому частково знаходяться в тіні – не можуть 100% чесно платити податки. Зменшення витрат за рахунок невиконання податків і недотримання правових норм часто досягає 10 % в кінцевій вартості товарів і послуг, а отже – менша ціна і відповідно - більший попит. Звісно, певний відсоток підприємств, що ухиляються від податку отримують зверхприбуток, проте це можливе лише через недосконалість законодавства [2].

Ще одним наслідком недосконалості податкового законодавства є наявність податкових ям. Податкова яма - це суб'єкт господарської діяльності, який використовується іншими платниками для одержання податкової вигоди у вигляді ухилення від сплати податків, незаконного відшкодування ПДВ з бюджету. Основна проблема в тому, що відповідальність у такому випадку не розподілена.

На сьогоднішній день, Кабінет Міністрів намагається усилити контроль за процесом оподаткування та закрити всі нелегальні шляхи ухилення від ПДВ. Кабінетом Міністрів було здійснено два радикальні розпорядження, які призвели до гострих суперечок і в результаті були анульовані президентом. Згідно з першим, у разі встановлення органами державної податкової служби факту виписки податкових накладних, згідно з якими не задекларовано (не сплачено) податкові зобов'язання, обсяг яких за оподаткованими операціями перевищує суму 300 тис. грн. - реєстрація платників податку на додану вартість анулюється. Анулюватимуть тому, хто виписав податкову накладну, але не включив її до своїх обов'язків. Платник податку, у якого анулювали реєстрацію, має право її поновити, проте в період до її отримання він не зможе отримувати або нараховувати податковий кредит. Слід відмітити, що податкові органи нерідко відмовлялися приймати податкові накладні в місяць проведення операції якщо виходив від'ємний залишок, таким чином, податковий кредит переносився на наступний місяць. Тепер такому підприємцю податковий кредит не відшкодують. В результаті, даного розпорядження, фактично, узаконюють самодіяльність податкових органів і перетворюють ПДВ із податку на додану вартість в податок на всю вартість.

Другим розпорядженням передбачено, що коригування/уточнення платником податку показників декларації, пов'язане з несвоєчасним включенням до складу податкового зобов'язання або податкового кредиту за відповідний податковий період, є виправданим у разі, коли воно здійснюється протягом двох місяців з дати граничного строку подання відповідної декларації. Якщо ж сума коригування або уточнення платником податку показників декларації становить 10 або більше відсотків загальної суми податкових зобов'язань та/або податкового кредиту, задекларованих у відповідному податковому періоді, органи податкової служби зобов'язані провести протягом місяця з дня здійснення такого коригування перевірку достовірності сум податку на додану вартість, нарахованого (сплаченого) на всіх етапах поставки товарів (робіт, послуг). На нашу думку, дане розпорядження могло мати місце серед методів контролю за платниками податку, адже не слід зменшувати значущість і податкової свідомості платників - невчасна здача декларацій, неправильність заповнення – все це вказує на відсутність відповідальності та низького рівня професійної свідомості бухгалтера.

Слід зазначити, що контроль над сплатою податку повинен бути двохсторонній, як з боку держави, так і з боку платників. Усвідомлення вагомості ПДВ, створення міцної законодавчої бази, врегулювання відносин між ДПС і платниками – основні засади повноцінної податкової системи.

Література:

1. Жукевич О. *Про ефективність податкової системи України: принципи оподаткування та напрями реформування законодавчої бази*//О. Жукевич//Вісник КНТЕУ. – 2009 - №2 – с. 109

2. Портал податків [Електронний ресурс]: <http://tax-in-ua.ad3.info/2007/03/06/prosledite-za-logicheskoi-cepochkoi-rassuzhdenii-i-naidite-oshibku.html>

3. Ліга:Закон [Електронний ресурс] http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/gdpi9690.html

4. Ліга:Закон [Електронний ресурс] http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR090838.html